

СТРУЧНИ РАДОВИ

Мр Драган МИЛИДРАГОВИЋ
Полицијска управа Нови Сад
мр Ненад МИЛИЋ
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

UDK- 623.44 : 351.74 (0954.5)

Стручни рад

Примљено: 10.12.2011.

Непосредна опасност по живот као посебан услов за употребу ватреног оружја

Апстракт: Полицијски службеници Министарства унутрашњих послова овлашћени су да, у име државе, обављајући полицијске послове, употребе средства принуде, међу којима је и ватрено оружје. Ватрено оружје може се употребити ако су кумулативно испуњена два опита услова: 1. да се употребом других средстава принуде не може постићи резултат у извршењу задатка, и 2. кад је апсолутно нужно да се изврши задатак из тачке од 1 до 5 члана 100 Закона о полицији, и један посебан услов који се односи на постојање непосредне опасности по живот приликом извршења задатка.

С обзиром да у Закону о полицији и подзаконским актима није дефинисан појам непосредне опасности по живот, циљ нам је да у раду дефинишемо овај појам, да наведемо и објаснимо услове без којих не би постојала непосредна опасност по живот и услове који треба да се испуне да би се та опасност отклонила.

У раду је анализиран правни основ за употребу ватреног оружја из члана 100 Закона о полицији, дефинисана је непосредна опасност као посебан услов за употребу ватреног оружја и наведени су услови које је потребно испунити да би непосредна опасност постојала и да би се она отклонила. У раду је извршена и анализа два догађаја у којима је употребљено ватрено оружја од стране полицијских службеника МУП-а Републике Србије, а у закључним разматрањима дати су предлози за унапређење поступања полиције у примени полицијских овлашћења.

Кључне речи: полицијски службеник, ватрено оружје, Закон о полицији, непосредна опасност по живот, заштита живота.

Увод

Правна теорија и филозофија права данас су сагласне да постоје одређена права човека која се сматрају природним правима, фундаменталним, иманентним и неутуђивим од постојања и бити самог човека.

Међу тим основним, елементарним, универзалним природним правима човека свакако се по свом значају и садржини издваја право на живот (Јовашевић, 2007:113).

Право на живот сматра се за основно, врхунско људско право, јер ако оно није обезбеђено на квалитетан и ефикасан начин, ни остала људска права немају смисла. Поред тога, право на живот је једно од права која се не могу укинути, дерогирати нити привремено суспендовати чак ни у случају опасности која прети опстанку целе нације. Иде се чак толико далеко у размишљањима о значају и далекосежности права на живот да се оно неретко проглашава за *ius cogens* у међународном праву. У корпусу људских права право на живот је не само најстарије човеково право, већ је оно остало и опстало као једно од ретких његових природних права без којих нема ни његовог опстанка као људског, али и друштвеног бића, и без чијег остварења се иначе и не може замислити остварење било којег другог права човека (Јовашевић, 2007:211).

Међутим, без обзира на вредност и универзалност права на живот, у међународним конвенцијама и националним законодавствима предвиђени су услови према којима лишење живота није противзаконито. У *Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода*, у даљем тексту: *Европска конвенција*, (Службени лист СРЈ, Међународни уговори, бр. 9/2003), у члану 2, став 2 наводи се да лишење живота није противзаконито ако проистекне из употребе силе која је апсолутно нужна:

1. ради одбране неког лица од незаконитог насиља;
2. да би се извршило законито хапшење или спречило бекство лица законито лишеног слободe, и
3. приликом законитих мера које се предузимају у циљу сузбијања нереда или побуне.

У *Европској конвенцији* наведен је општи услов за употребу ватреног оружја, док су посебни услови таксативно набројани у националним законодавствима. Посебни услови за употребу ватреног оружја углавном се односе на заштиту живота људи у случају постојања непосредне опасности по живот. Прописивањем општих и посебних услова за употребу ватреног оружја у *Европској конвенцији* и националним законодавствима дато је овлашћење представницима државне власти да заштите нападнутог када је његов живот радњама нападача доведен у непосредну опасност.

Принуда која се врши у име државе има правни карактер (тј. карактер принуде дозвољене правом) и разликује се од недозвољене или противправне принуде која се законом забрањује и кажњава. Правни карактер принуде огледа се у њеном циљу и условима за примену. Општи циљ државне принуде састоји се у чињењу државе способном

да обезбеди поштовање прописаних правних правила. У тим правним правилима садржане су заповести за понашање других субјеката у друштву и грађана, као и санкције за непоштовање тих заповести (Милосављевић, 1997:206).

Полицијску принуду, као врсту државне принуде, поред средстава принуде, чине и мере принуде. Средства принуде се употребљавају а мере принуде се примењују. Непосредна полицијска принуда је дејство на лица или предмете путем примене мера принуде или употребе средстава принуде. Полицијска принуда је део принуде која припада праву и држави. Њена примена је најнепосреднији израз државне власти и истовремено најоштрији облик задирања у људска права. Она је израз државног монопола власти, али је као таква нужно зло (Милетић, 2009:195). Принуда – средства принуде и њихова потенцијална могућност употребе су најважнији елемент раздвајања (разликовања) полиције од осталих органа власти, сходно којем полиција има велику одговорност у примени закона и овлашћења (Никач, Јоксимовић, 2008:90).

У нашем законодавству, према одредбама *Закона о полицији* (Службени гласник РС, бр. 101/05), овлашћена службена лица Министарства унутрашњих послова овлашћена су да у име државе, обављајући полицијске послове, употребе средства принуде, међу којима је и ватрено оружје.¹ Ватрено оружје може се употребити ако су кумулативно испуњена два општа услова:

1. да се употребом других средстава принуде не може постићи позитиван резултат у извршењу задатка, и
2. када је апсолутно нужно да се изврши задатак из тачки 1 до 5 члана 100 *Закона о полицији* и један посебан услов који се односи на постојање непосредне опасности по живот приликом извршења задатака.

Кумулативним испуњењем ових услова ствара се основ за закониту употребу ватреног оружја. С обзиром да у *Закону о полицији* и подзаконским актима није дефинисана непосредна опасности по живот, циљ нам је да у овом раду дефинишемо овај појам, као и да наведемо и објаснимо услове које је потребно испунити да би постојала непосредна опасност по живот и да би се та опасност отклонила.

У раду је анализиран правни основ за употребу ватреног оружја из члана 100 *Закона о полицији*, дефинисана је непосредна опасност као посебан услов за употребу ватреног оружја и наведени су услови које је

¹ У раду ћемо користити термине: полицијски службеник и овлашћено службено лице. Према члану 4 *Закона о полицији*, полицијске послове обављају полицијски службеници. Полицијски службеници у МУП-у су: 1. униформисани и неуниформисани запослени који примењују полицијска овлашћења (овлашћена службена лица) и 2. запослени на одређеним или посебним дужностима чији су послови у непосредној вези са полицијским пословима и које министар унутрашњих послова може овластити да обављају одређене полицијске послове.

потребно испунити да би непосредна опасност постојала и да би се отклонила. У раду је извршена и анализа два догађаја у којима је употребљено ватрено оружја од стране полицијских службеника МУП-а Републике Србије, а у закључним разматрањима дати су предлози за унапређење поступања полиције у примени полицијских овлашћења.

Правни основ употребе ватреног оружја

Ватрено оружје сматра се најтежим средством принуде јер се његовом применом нападач може лишити живота или тешко повредити.² Због тога су *Законом о полицији* предвиђена два општа и један посебан услов који се кумулативно морају испунити да би се ватрено оружје употребило у складу са законом.

Према одредбама чл. 100, ст. 1 *Закона о полицији*, при обављању службеног задатка овлашћено службено лице може употребити ватрено оружје ***само ако употребом других средстава принуде не може*** постићи резултат у извршењу задатка, и кад је ***апсолутно нужно*** да:

1. заштити живот људи (под употребом ватреног оружја ради заштите живота људи сматра се употреба ватреног оружја за заштиту живота једног или више лица које је друго или више других лица напао, ***а постоји непосредна опасност по живот*** нападнутог или нападнутих (чл. 101 *Закона о полицији*);

2. спречи бекство лица затченог у извршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа, а у случају непосредне опасности по живот (полицијски службеник у овом случају може употребити ватрено оружје у време или непосредно после извршења кривичног дела ради спречавања бекства лица затченог на месту или у непосредној близини где је предузело радње извршења кривичног дела или где су наступиле последице кривичног дела, односно ради спречавања бекства лица код којег су предмети којима је извршило кривично дело или предмети настали извршењем кривичног дела, али само у случају постојања непосредне опасности по живот лица) (чл. 102 *Закона о полицији*).

Да би се ватрено оружје употребило у овом случају потребно је да извршилац кривичног дела, који је у бекству након извршења овог дела, нападом доведе у непосредну опасност живот другог лица, који се не може отклонити применом других средстава принуде;

² Ватреним оружјем сматра се ватрено оружје којим су наоружана овлашћена службена лица и јединице униформисаних припадника полиције у складу са законом и *Правилником о наоружању овлашћених службених лица и радника на одређеним дужностима* (Сл. гласник РС, бр. 90/790, 60/94, 1/97 и 31/05).

3. спречи бекство лица законито лишеног слободе или лица за које је издат налог за лишавање слободе због извршења кривичног дела које се гони по службеној дужности и за које је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа, а у случају непосредне опасности по живот. У овом случају ватрено оружје може се употребити ради спречавања бекства лица за које је у налогу за лишавање слободе, односно у налогу за довођење, изричито наведено да ће овлашћено службено лице употребити ватрено оружје ради спречавања бекства тог лица (чл. 103, ст. 1 *Закона о полицији*). Пре поступања по налогу за лишавање слободе, односно за довођење лица, овлашћено службено лице упозориће то лице да ће употребити ватрено оружје ако покуша бекство (чл. 103, ст. 2 *Закона о полицији*). У овом случају, као и у претходном, потребно је да лице лишено слободе при покушају бекства нападне неко друго лице и доведе његов живот у непосредну опасност, тако да се заштита живота нападнутог не може обезбедити другим средствима принуде, већ само ватреним оружјем.

Услови за употребу ватреног оружја из тачке 2 и 3 члана 100 *Закона о полицији*, садржани су у тачки 1. У ове две тачке наводе се конкретне тактичке ситуације приликом којих може доћи до употребе ватреног оружја, док је у тачки 1 услов за употребу уопштен у погледу тактичких ситуација и односи се на заштиту живота једног или више лица које је друго или више других лица нападо, а постоји непосредна опасност по живот нападнутог или нападнутих, без обзира у којој тактичкој ситуацији се то дешавало.

Полицијски службеник који је лишио слободе лице и који врши довођење или спровођење лица лишеног слободе од једног до другог места, обавезан је да предузме потребне мере како би се спречило бекство лица лишеног слободе, и његово спровођење или довођење извршило на безбедан начин. Пропусти полицијског службеника приликом довођења или спровођења лица лишеног слободе, услед којих дође до његовог бекства, а затим и до испуњења услова за употребу ватреног оружја, повлаче за собом кривичну и дисциплинску одговорност. У том случају полицијски службеник је својим несавесним и неодговорним вршењем службе, односно лошом контролом над лицем лишеним слободе, скривио могућност бекства и тиме створио услов да лице лишено слободе угрози нечији живот;

4. од себе одбије непосредни напад којим се угрожава његов живот. Под употребом ватреног оружја ради одбијања непосредног напада којим се угрожава живот овлашћеног службеног лица сматра се употреба ватреног оружја ради одбијања напада ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот, напад од стране два или више лица, или напад на месту и у време када се не може очекивати помоћ (чл. 104, ст. 1 *Закона о полицији*).

Нападом ватреним оружјем на овлашћено службено лице сматра се и само потезање ватреног оружја или покушај да се оно потегне (чл. 104, ст. 2 *Закона о полицији*). Под потезањем ватреног оружја сматра се покрет ватреним оружјем ради његовог доношења или стављања у положај за употребу, а покушајем потезања сматра се покрет учињен према ватреном оружју (чл. 104, ст. 3 *Закона о полицији*). Могуће је да је употреба других средстава принуде већ покушана, али није дала резултат, односно да се покушава и не даје резултат. Ситуација може бити и таква да је основано претпоставити да ће употреба других средстава принуде (осим оружја) бити неуспешна и ако се покуша (Милетић, 2009:220).³

5. одбије напад на објекат или лице које обезбеђује, а у случају непосредне опасности по живот. Ватрено оружје може се употребити ради одбијања непосредног напада и за време трајања непосредног напада на објекат или лице које се обезбеђује. (чл. 105, ст. 1 *Закона о полицији*).

Непосредним нападом на лице које се обезбеђује сматра се сваки напад ватреним оружјем, опасним оруђем или другим предметом којим се може угрозити живот тог лица, или напад од стране два или више лица (чл. 105, ст. 3 *Закона о полицији*).

Непосредним нападом на објекат који се обезбеђује сматра се свака радња усмерена на оштећење тог објекта или његових делова, или на онемогућавање функционисања објекта оштећењем или уништењем уређаја на објекту или на други начин (чл. 105, ст. 2 *Закона о полицији*).⁴

У дефинисању непосредног напада на објекат и лице који се обезбеђују недостаје појам непосредне опасности по живот, односно нема посебног услова за употребу ватреног оружја. Рецимо, ако неко лице уништава трафо станицу која је саставни део објекта који се обезбеђује (нпр. Народне скупштине), уништењем овог уређаја онемогућава се

³ Пре примене полицијског овлашћења овлашћено службено лице дужно је да се увери да су испуњени сви законски услови за примену овлашћења и одговорно је за ту процену (чл. 31 *Закона о полицији*). Полицијски службеници који примењују полицијска овлашћења, међу којима су и средства принуде, *формално су способњени* за примену полицијских овлашћења јер су примљени у радни однос са завршеном одговарајућом стручном спремом (СШУП, ЦОПО, КПА, ВШУП, Правни факултет, Факултет безбедности или други факултет друштвеног смера, како је то наведено у *Правилнику о унутрашњем уређењу и систематизацији радних места*) и положеним испитом за рад у органима државне управе. Међутим, у пракси је стање сасвим другачије у погледу компетенција полицијских службеника за примену средстава принуде. О поседовању специфичних компетенција за примену средстава принуде извршено је истраживање на узорку од 263 овлашћена службена лица, при чему су резултати истраживања указали на веома низак ниво специфичних компетенција за примену средстава принуде код полицијских службеника. О резултатима овог истраживања и компетенцијама овлашћених службеника за примену средстава принуде видети (Арлов, 2011).

⁴ Законодавац није до краја завршио формулацију овог става, јер није наведено на шта се тај други начин односи.

функционисање Народне скупштине. Полицијски службеник који врши обезбеђење Народне скупштине у обавези је да спречи даље уништавање уређаја или објекта и да при томе, ако су испуњени услови, употреби средстава принуде. У овом случају, као и у свакој другој тактичкој ситуацији која би захтевала коришћење ватреног оружја, ватрено оружје би се употребило ради одбијања напада услед којег се живот полицијског службеника и животи лица која су у објекту налазе у непосредној опасности.

Нешто потпуније, али и не свеобухватно решење, наведено је у члану 45 *Закону о полицији Републике Црне Горе*⁵, према коме се под употребом ватреног оружја ради одбијања напада на објекат или лице које се обезбеђује сматра употреба ватреног оружја ради одбијања непосредног напада и за време трајања непосредног напада на објекат или лице које се обезбеђује, у условима непосредне опасности по живот полицијског службеника или лица које се обезбеђује.

У оба наведена законска решења када је у питању употреба ватреног оружја ради одбијања напада на објекат који се обезбеђује не наводи се да ће се ватрено оружје употребити ради заштите живота лица која се налазе у објекту, чији је живот нападом доведен у непосредну опасност.

Када је у питању одбијање напада на објекат који се обезбеђује, у нашем *Закону о полицији* потребно је изменама и допунама закона изменити ову одредбу, тако да она гласи: „Непосредним нападом на објекат који се обезбеђује сматра се свака радња усмерена на уништење и оштећење објекта или његових делова, у случају постојања непосредне опасности по живот овлашћеног службеног лица и лица која се налазе у објекту.“

Општи услов за употребу ватреног оружја, према коме је употреба ватреног оружја допуштена само ако је то „апсолутно нужно“, повезан је са чл. 2 *Европске конвенције* којим је заштићено право на живот и, с тим у вези, је утврђено да се лишење живота не сматра противним овом члану ако проистекне из силе која је „апсолутно нужна“ да би се остварио неки од циљева који су таксативно наведени у том члану. Према томе, ставом 1, члана 100 *Закону о полицији* захтева се најстрожија могућа сразмерност (пропорцијалност) при употреби ватреног оружја, дакле не само да је та употреба била нужна, јер друга средства принуде не јемче резултат, већ и да је та употреба била апсолутно нужна да се заштите животи људи или изврше други законом одређени задаци у случајевима непосредне опасности по живот (Милетић, 2009:219).

У законодавствима неких бивших југословенских република решења су различита у погледу постојања посебног услова за употребу ватреног оружја. Поједина законодавства садрже посебан услов за употребу

⁵ Извор: <http://www.upravapolicije.com/> (доступан 10. 6. 2011. године).

ватреног оружја, док друга предвиђају само опште услове за његову употребу.

Према чл. 40 *Закона о полицији Црне Горе*, ватрено оружје може се употребити само ако је то неопходно ради извршавања таксативно наведених задатака у тачкама од 1 до 5, члана 40 (општи услов), а као посебан услов за употребу ватреног оружја при извршењу тих задатака потребно је да постоји непосредна опасност по живот.

У чл. 29 *Закона о полицијским службеницима Републике Српске*⁶ полицијски службеник може употребити ватрено оружје ако су већ употребљена средства силе била неефикасна, или ако се употребом других средстава силе не би постигао законит циљ и ако нема другог начина да: заштити животе људи или свој живот од непосредне претње смрћу, повреде опасне по живот или теже повреде; спречи извршење кривичног дела које представља озбиљну претњу животу или интегритету, и лиши слободе лице које представља такву опасност, пружа отпор полицији. *Закон о полицијским службеницима Републике Српске* садржи опште и посебне услове за употребу ватреног оружја. Посебни услови за употребу ватреног оружја – непосредна претња смрћу и непосредна претња повредом опасном по живот и озбиљна претња животу, по свом значењу идентични су појму непосредне опасности по живот.

*Закон о полицијским пословима и овластима Републике Хрватске*⁷, у чл. 92, нормирао је овлашћење полиције на употребу ватреног оружја. У овом члану наведени су основи за употребу ватреног оружја, без навођења општих и посебних услова за његову употребу. У *Закону о полицији Републике Словеније*⁸, у чл. 52, садржан је само општи услов за употребу ватреног оружја.⁹

Анализом законских основа за употребу ватреног оружја из чл. 100 *Закона о полицији*, закључујемо да уместо наведених пет основа за употребу ватреног оружја, постоји само један основ који гласи: „Овлашћено службено лице при обављању службеног задатка може употребити ватрено оружје само ако употребом других средстава принуде не може да заштити свој живот и живот других, због постојања непосредне опасности по живот“.¹⁰

Појам непосредне опасности по живот, као посебан услов употребе ватреног оружја, разматран је у наредном делу рада. Прво је дефинисан

⁶ <http://www.mup.vladars.net> доступан 10. 6. 2011. године.

⁷ <http://www.mup.hr> доступан 10. 6. 2011. године.

⁸ <http://www.policija.si> доступан 10. 6. 2011. године.

⁹ Подзаконски акти наведених држава детаљније не разрађују основе за употребу ватреног оружја.

¹⁰ Слична су размишљања и других аутора о правном основу за употребу ватреног оружја, виде ти (Милетић, Илић, 2011).

појам непосредне опасности по живот, а затим су наведени услови које је потребно испунити да би непосредна опасност постојала и да би се та опасност отклонила.

Појам и елементи непосредне опасности по живот

У теорији кривичног права у дефинисању основних елемената крајње нужде дефинисан је појам опасности, односно постојање и отклањање опасности основни су елементи крајње нужде. Појам опасности је шири појам од појма непосредне опасности по живот, и он се односи на сва правна добра¹¹, док се појам непосредне опасности по живот искључиво односи на угрожавање живота које може довести до смрти лица.

Тако опасност означава ситуацију у којој се, на основу објективно постојећих околности, може основано претпоставити или предвидети да непосредно може доћи до повреде неког правног добра, без обзира на субјект (правно или физичко лице) коме оно припада (Томановић, 1995:12). Дакле, опасност, односно могућност угрожавања или повреде неког добра је објективно постојећа, реална категорија која произлази из свакодневног живота и животног окружења и она се исказује у датим околностима те ситуације (Јовашевић, 2007:216).

За разлику од опасности, непосредна опасност по живот је опасност која може довести до смрти (Милетић, 2009:218). С обзиром на услове који су потребни да би постојала непосредна опасност по живот, можемо је дефинисати као опасност која долази од човека или животиње, која је нескривљена, стварна и усмерена на угрожавање живота које може довести до смрти лица.

У давању одговора на основу којих мерила и критеријума се може процењивати карактер опасности искристалисала су се два схватања. Према првом схватању, карактер опасности треба процењивати искључиво према строгим објективним критеријумима. Као критеријум за ову процену узима се могућност процене настале опасности од стране просечног човека, без обзира на врсту, карактер и извор те опасности, и без обзира на лична својства, знања и могућност процене као структуре сваке појединачне личности учиниоца (Јовашевић, 2007:216). Друго гледиште одбацује процену опасности према строгим објективним критеријумима. Наиме, узима се у обзир објективна, реална могућност процене опасности од стране просечног човека, али у уобичајеним животним ситуацијама и околностима. Дакле, ова процена мора бити реално огледало одређене ситуације и одређених услова и околности

¹¹ Опасност може да се односи на живот, тело, слободу, част, имовину и било које друго правно добро.

просечних људи. Ово је комбинација објективно-субјективних мерила која је, уосталом, и усвојена у нашем кривичном законодавству (Јовашевић, 2007:216).¹²

Ватрено оружје може се употребити за извршење задатка из тачки од 1 до 5 члана 100 *Закона о полицији*, под условом да се задатак не може извршити употребом других средстава принуде и да је, поред тога, апсолутно нужно да се задатак изврши, због постојања непосредне опасности по живот полицијског службеника, грађана и лица које се обезбеђује. Да би постојала непосредна опасност по живот и да би се та опасност отклонила, потребно је да се кумулативно испуне услови који се односе на:

- постојање непосредне опасности по живот и
- отклањање непосредне опасности по живот.

Непосредна опасност по живот постоји ако су кумулативно испуњени следећи услови:

1. Опасност мора да долази само од стране човека и животиње.

Када је у питању опасност која долази од човека, она може настати само нападом. Напад може долазити од било ког човека, без обзира на његов: узраст, урачунљивост и кривицу. Он се може извршити било којом радњом, чињењем или нечињењем, као и употребом било ког средства или начина које је подобно за повреду или угрожавање живота, услед чега може да наступи смрт.

Ватрено оружје може се употребити против животиња само кад од њих прети непосредна опасност од напада на живот и тело лица, или опасност од угрожавања живота или здравља људи (заразне болести и слично)¹³. Оружје се може употребити према болесним и тешко повређеним животињама када ветеринар или друго лице не може предузети одговарајуће мере (чл. 109 *Закона о полицији*).¹⁴

2. Напад од човека мора бити усмерен на повреду или угрожавање живота које може довести до смрти. Да би се ватрено оружје употребило, неопходно је да се ради о нападу којим се непосредно угрожава људски живот.¹⁵

¹² Када је у питању процена опасности од стране просечног човека мисли се на његове интелектуалне способности да у уобичајеним животним ситуацијама и околностима процењује опасност којом се непосредно угрожава његов живот.

¹³ Опасне животиње као што су пас, бик, ован, коњ, дивље животиње могу изазвати непосредну опасност по живот.

¹⁴ У пракси је највећи број употреба ватреног оружја евидентиран због постојања непосредне опасности по живот проузроковане од стране човека, те ћемо се у даљем навођењу услова за постојање непосредне опасности усредсредити на услове који треба да се испуне да би ова опасност постојала.

¹⁵ Нема правног основа за употребу ватреног оружја ако се оно употреби према лицу које уништава или оштећује објекат који се обезбеђује бацањем каменица на објекат. Основ за употребу ватреног оружја постојао би, на пример, ако лице уништава или оштећује објекат који се обез-

3. Напад мора бити стваран. Напад мора да постоји реално, стварно у спољном свету. То значи да је потребно да је напад отпочео или да непосредно предстоји. Да ли напад постоји или не, фактичко је питање које се утврђује у сваком конкретном случају употребе ватреног оружја након утврђеног чињеничног стања. Напад мора бити стваран са гледишта објективних критеријума у свакој појединачној конкретной животной ситуацији¹⁶.

Овај услов треба процењивати у објективно-субјективном смислу. У субјективном смислу напад је стваран када је нападач свестан да предузима делатност (чињење или нечињење) којим се непосредно угрожава људски живот, а у објективном ако тај напад и стварно може да проузрокује непосредну опасност по људски живот. У одсуству овог услова нема основа за употребу ватреног оружја, односно полицијски службеник је имао погрешну или непотпуну представу, тј. илузију о постојању напада који може довести до смрти.

Да ли је напад стваран или не када полицијски службеник ради одбијања напада од себе употреби ватрено оружје а нападач је за напад користио пиштољ играчку који има велике сличности са правим пиштољем, утврђује се након сагледавања свих појединости догађаја. Ако се утврди да је полицијски службеник имао основа да верује у стварност напада (употребљен је пиштољ играчка који је имао велике сличности са правим пиштољем), примениће се институт кривичног права, стварна заблуда.¹⁷

4. Напад не би требао да буде скривљен. Напад не сме бити скривљен неким незаконитим и неслужбеним радњама полицијског службеника.¹⁸

Да би употреба ватреног оружја била у складу са законским одредбама, односно да би била апсолутно нужна ради отклањања

беђује тако што на њега испалује пројектил из ручног ракетног бацача, и тиме доводи у неосредну опасност живот полицијског службеника и лица која се налазе у објекту.

¹⁶ Напад је стваран када је нападач употребом физичке снаге задао више удараца нападнутом, услед чега је он пао на тло, а потом кренуо да нападнутог удари секиром по глави, узевши секиру и замахнувши са њом према нападнутом лицу са намером да га лиши живота. У овом случају напад је стваран јер се живот нападнутог налази у непосредној опасности.

¹⁷ Није кривично дело оно дело које је учињено у неотклоњивој стварној заблуди. Стварна заблуда је неотклоњива ако учинилац није био дужан и није могао да избегне заблуду у погледу неке стварне околности која представља обележје кривичног дела, или у погледу неке стварне околности која би, да је заиста постојала, чинила дело дозвољеним (чл. 28 *Кривичног законика*, Сл. гласник РС, бр. 85/05-испр., 107/05-испр., 72/09 и 111/09).

¹⁸ Напад је скривљен ако полицијски службеник примењује овлашћења у неслужбене сврхе, или прекорачи законом предвиђена овлашћења тако што, примењујући физичку снагу без основа, зоставља лице, задајући му ударце ногама, рукама или неким предметима по телу, па лице услед јаке раздражености пружи отпор како би савладало напад полицијског службеника, при чему употреби нож, а полицијски службеник у циљу одбијања напада од себе употреби ватрено оружје.

непосредне опасности по живот потребно је да се кумулативно испуне следећи услови:

1. Употреба ватреног оружја мора бити усмерена на одбијање напада. Ако употреба ватреног оружја није усмерена на одбијање напада којим се непосредно угрожава живот, онда не постоји законски услов за употребу ватреног оружја, већ су остварена обележја кривичног дела које се гони по службеној дужности.¹⁹

2. Употреба ватреног оружја мора бити неопходно потребна за одбијање напада. Ватрено оружје може се употребити за одбијање напада којим се непосредно угрожава живот²⁰ када се напад покушао одбити другим средствима принуде, или ако је напад било немогуће одбити другим средствима принуде, с обзиром на начин, својства нападача и коришћена средства.²¹

3. Ватрено оружје мора се употребити само против нападача²². Ватрено оружје не може се употребити против других лица која су нападачу помогла у извршењу напада, а нису својим радњама довели ничији живот у непосредну опасност.²³

¹⁹ Употреба ватреног оружја није усмерена на одбијање напада којим се непосредно угрожава људски живот ако полицијски службеник затекне лице како неовлашћено покушава да стави возило у погон (затекне лице у извршењу кривичног дела неовлашћено коришћење туђег возила), а лице, односно извршилац кривичног дела да би избегао лишавање слободе, задаје ударац полицијском службенику у пределу главе и да се у бекство, а полицијски службеник у циљу спречавања бекства употреби ватрено оружје.

²⁰ Полицијски службеник неће одмах употребити ватрено оружје према нападачу који посеже, потеже или усмерава ватрено оружје према нападнутој особи у ситуацијама када нападач није у прилици да тиме угрози живот нападнуте особе, на пример, када се та особа налази на сигурном, заклоњена иза каменог зида или неког другог чврстог заклона (Шантек, 2005:186).

²¹ Ватрено оружје може се употребити ако је полицијски службеник при извршењу задатка покушао да одбије напад употребом других, блажих средстава принуде али у томе није успео, а употреба ватреног оружја ради извршења задатка била је апсолутно нужна због постојања непосредне опасности по живот. Такође, ватрено оружје може се употребити без претходне употребе других средстава принуде ако је полицијски службеник проценио да се напад може одбити само употребом ватреног оружја, с обзиром на личност нападача, сразмеру у физичкој снази, место, време, околности, услове и средства које нападач користи, средства која су се могла користити за одбијање напада, искоришћавање неке ситуације на страни нападнутог и сл. Ове чињенице се сагледавају у сваком случају употребе ватреног оружја, оцењује се правилност и законитост свих предузетих радњи, од самог сазнања за догађај, па до његовог окончања, односно до радњи предузетих након употребе ватреног оружја. При процени непосредне опасности по живот примењује се комбинација објективно-субјективних мерила.

²² Употреба ватреног оружја је законита у случају кад је полицијски службеник морао (како би се одбранио) да употреби ватрено оружје на нападача упркос томе што се на линије паљбе налазила и особа спрам које нису испуњени услови за употребу ватреног оружја. Та особа и полицијски службеник налазе се у сличном односу као код крајње нужде. Обојица имају право на живот и личну сигурност, међутим полицијски службеник остварује то право, а особа наспрам које нису испуњени услови за употребу ватреног оружја (и која се случајно на линије паљбе) се жртвује. (Шантек, 2005:173).

²³ Ватрено оружје употребљено је у складу са законом када је полицијски службеник од стране нападача оборен на тло, а потом се нападач машио за пиштољ са намером да га употреби према полицијском службенику. Ради одбијања непосредне опасности по свој живот, полицијски

4. Употреба ватреног оружја мора да буде истовремена са нападом. Истовременост постоји ако је ватрено оружје употребљено у време када напад непосредно предстоји или је започео, али само до момента док није престао. Да ли је напад започео и да ли још траје, фактичко је питање које се разрешава у сваком конкретном случају, полазећи од општег појма напада као делатности (чињења или нечињења) која је управљена на повреду неког добра (живота). У том смислу, напад је започео предузимањем такве делатности и траје све док постоји опасност повреде добра. Стога се не може говорити о истовремености одбране са нападом када је напад престао, када је завршен, односно када је повређено нападнуто добро (Лазаревић, 2006:53).²⁴

Напад предстоји када се из свих околности случаја може закључити да тек што није започео, када је створена таква опасност да ће већ у следећем моменту доћи до повреде правног добра (живота). За почетак напада није пресудан почетак радње која би могла да има одређене директне последица (смрт, телесну повреду). Битна је предузета радња која објективно представља непосредан извор опасности (Томановић, 1995:50). Напад непосредно предстоји када из понашања неког лица несумњиво произлази његова намера за напад, када предузима одређене делатности које, по објективној процени, указују да напад само што није започео (Лазаревић, 2006:53). Да ли напад непосредно предстоји или не, фактичко је питање које се решава у сваком конкретном случају. Сама претња да ће доћи до напада, без предузимања претходних радњи из којих се може закључити да напад непосредно следи, не може бити разлог за употребу ватреног оружја.²⁵ Одбрана од будућег напада није дозвољена, али је ипак дозвољено предузимање одређених мера предострожности, односно мера заштите које почињу да аутоматски делују у тренутку отпочињања напада. Ситуација када се будући напад може дефинисати као облик активног отпора, стављањем у изглед да ће

службеник је употребио ватрено оружје у складу са законским одредбама. Ватрено оружје није употребљено у складу са законом ако је полицијски службеник испалио хитац из пиштоља у лице које је било у друштву нападача, а то лице није ни једном радњом учествовало у нападу.

²⁴ Употреба ватреног оружја није истовремена са нападом када полицијски службеник непосредно после извршеног кривичног дела разбојништва уз претњу пиштољем, после краће потере запази извршиоца по опису и крене за њим. Приметивши да полиција креће за њим извршилац из пиштоља испуцава један хитац у правцу полицајца и креће да бежи, а полицајац, у циљу спречавања бекства, из пиштоља испуцава један хитац у извршиоца који је бежао са пиштољем у руци, и погађа га у леђа. У овом случају извршилац, док је бежао, није довео живот полицијског службеника у непосредну опасност и поред тога што је имао код себе пиштољ.

²⁵ Полицијски службеници имају законску могућност да приликом предузимања појединих овлашћења превентивно користе ватрено оружје. Не сматра се употребом ватреног оружја када овлашћено службено лице пуца у ваздух ради дозивања помоћи, давања упозорења или сигнализације, као ни било какво превентивно коришћење ватреног оружја без пуцања (чл. 18 *Правилника о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде*, Службени гласник РС, број 19/07).

се лице напасти²⁶, представља основ за употребу других средстава принуде (физичке снаге и службене палице).²⁷

Кад је напад започео, истог тренутка може отпочети одбрана, односно може се употребити ватрено оружје. Може се догодити да полицијски службеник није у могућности да употреби ватрено оружје истог тренутка када је започео напад, и тада се ватрено оружје може употребити у било ком тренутку трајања напада. Када напад престане, истог тренутка престају и услови за употребу ватреног оружја.²⁸ Свака даља употреба ватреног оружја предузета после тренутка престанка напада не улази у оквир употребе ватреног оружја, већ улази у оквир одређеног кривичног дела које се гони по службеној дужности.²⁹

²⁶ Полицијски службеник не сме употребити ватрено оружје на особу која пружа активни отпор само зато што држи у руци нож или неки други предмет којим га спречава у обављању службене дужности. Другим речима, није допуштено употребити ватрено оружје све док особа која пружа активни отпор не угрожава живот полицијског службеника. Полицијски службеник не сме са злом намером изазвати такву особу да га нападне хладним оружјем како би га могао упуцати, него је дужан да штити живот и тело и оних против којих мора примењивати средства принуде на тај начин да им нанесе што блаже штетне последице. С друге стране, полицијски службеник не сме употребити ватрено оружје против нападача са хладним оружјем све док не наступи блиска опасност за живот или за наступање тешких телесних повреда, то јест да сваког трена може наступити штетна последица (Шантек, 2005:184).

²⁷ Од тренутка у коме се овлашћено службено лице увери (услов је да поседује знања и способности) да су испуњени сви законски услови за примену овлашћења у виду употребе средстава принуде, и тренутка када одлучи (услов је свакако да поседује знања и способности) да то овлашћење и примени (употреби средство/а принуде) у функцији позитивног решавања конкретне проблемске ситуације, зависи и ниво штетности последица које ће (или неће) наступити поступањем лица или употребом конкретног средства принуде овлашћеног службеног лица. Овлашћено службено лице је одговорно за своју процену о испуњености свих законских услова за примену овлашћења, односно за одлуку да га не примени или примени (започињањем примене у тренутку и на начин за који се само одлучи). Квалитет процене и одлуке (свакако уз присуство критеријума квалитета извршења службеног задатка и нивоа штетности насталих последица) су директни показатељи квалитета свих облика едукације конкретног полицијског службеника. Тренутно стање обима и начина примене овлашћења, као и ниво насталих последица, указују да поседовање или непоседовање знања и способности нису једини и довољни фактори који утичу на примену овлашћења овлашћених службених лица полиције, већ би неке од битних фактора могли тражити и у укупној организацији – систему службе али и друштва у целини (Арлов, 2010:157).

²⁸ Ако извршилац, након што је нанео једну тешку телесну повреду, намерава истој особи нанети другу тешку телесну повреду или намерава да тешко телесно повреди другу особу, полицијски службеник сме против нападача употребити ватрено оружје. Привремени прекид нападачких активности не сматра се престанком напада, али даје врамени полицијском службенику да уместо ватреним оружјем, покуша да блажим средством или начином одбије настављање напада (Шантек, 2005:188,189).

²⁹ Када полицијски службеник не може да зна је ли жртва жива или мртва, а с обзиром да се живот човека штити до момента када наступи смрт, треба поћи од претпоставке да је жртва жива, те стога полицијски службеник сме да употреби ватрено оружје и онеспособи нападача у даљем нападу, а затим да, по могућности, пружи или организује пружање прве помоћи или хитне медицинске помоћи којом приликом ће се утврдили је ли жртва жива. Ипак, треба рећи да у таквим случајевима полицијски службеник није дужан да употреби ватрено оружје (макар се касније обдукцијом утврди да смрт није наступила након првог хица, убода, ударца и сл.), с обзиром на то да је о тој околности био у нескривљеној заблуди, односно из оправданих разлога је сматрао да је жртва мртва (Шантек, 2005:189,190).

Постојање напада и његово трајање процењује се објективно, а не према субјективном уверењу нападнутог. Прекорачење овлашћења, односно незаконита употреба ватреног оружја, постојаће ако је полицијски службеник погрешно држао да напад постоји, односно да још траје, и због тога је употребио ватрено оружје. Напад је прошао ако су правна добра нападнутог повређена, односно када је проузрокована опасност (као врста последице код кривичних дела угрожавања). Напад је прошао и кад је нападач предузео радњу напада али стицајем случајних околности није дошло до повреде добра нападнутог (Јовашевић, 2007:123).

Студије случаја употребе ватреног оружја у полицијској пракси

У овом делу рада анализираћемо два догађаја употребе ватреног оружја – догађај у коме је употреба ватреног оружје након спроведеног поступка оцењена као незаконита, и други догађај, у коме је употреба ватреног оружје употребљена у складу са одредбама *Закона о полицији*.

Први догађај односи се на употребу ватреног оружја од стране полицијског службеника Интервентне јединице Полицијске управе за град Београд, М. Р. Реч је о догађају који је привукао велику медијску пажњу и због кога су средства јавног информисања данима полемисала о раду полиције.

Полицијски службеници Интервентне јединице Полицијске управе за град Београд су, у раним јутарњим часовима 19. марта 2009. године, у улици Алексиначких рудара на Новом Београду, уочили су путничко возило марке „рено“ у коме су се налазила два лица.³⁰ Патрола је кренула за возилом у намери да га заустави. Како се возило после издатог наређења путем светлосно звучног знака није зауставило, полицијски службеници су возилу марке „рено“ препречили пут у улици Омладинских бригада. Након што се возило зауставило, полицијски службеници Интервентне јединице издали су наређење возачу и сувозачу да изађу из возила, на шта су се они оглушили.

Део патроле је уз употребу физичке снаге „извукао“ возача из возила, те док су га прегледали како би утврдили да ли код себе поседује оружје или друго средство којим може угрозити њихову безбедност, зачуо се пуцањ. Са стране сувозача полицајац Р.М. је отворио десна врата заустављеног возила и уз превентивно коришћење ватреног оружја, употребом физичке снаге, извукао из возила сувозача Ђ.З. – или је

³⁰ У Београду су у 2009. години дневно крадена два до три возила марке „рено“ и „ситроен“, да би у новембру исте године полиција лишила слободе припаднике криминалне групе који су на подручју Београда вршили крађе возила наведених марке. Извор: <http://www.blic.rs> (доступан 12. 11. 2009. године).

овај изашао сам?³¹ Р.М. је из службеног пиштоља извршио опаљење и погодио З.Ђ. у главу, услед чега је преминуо на месту.

Против Р.М. је поднета кривична пријава за кривично дело убиства. Након спроведених истражних радњи у кривичном поступку, Више тужилаштво у Београду подигло је оптужницу против полицијског службеника Р.М. Тужилаштво је у оптужници навело да је Р.М. наредио З.Ђ. да изађе из возила. З.Ђ. је левом руком отворио сувозачева врата и изашао из возила, након чега је из службеног пиштоља, из непосредне близине, Р.М. испалио пројектил у главу З.Ђ. *Такође, тужилаштво је у оптужници навело да је Р.М., као професионални припадник полиције, добро упознат са употребом ватреног оружја.* Према изјави Р.М., З.Ђ. је кренуо да полако излази из возила, потом га је Р.М. повукао за јакну, З.Ђ. је Р.М. ухватио за руку у којој је држао пиштољ, уследило је отимање око пиштоља и опаљење хитца у З.Ђ.³²

Након изведених доказа на главном претресу, Виши суд је Р.М. осудио на казну затвора у трајању од 7 година³³. Поступајући по жалби, веће Апелационог суда укинуло је пресуду Р.М. и поступак вратило на поновно суђење у Виши суд у Београду. Након поновног суђења суд је осудио Р.М. на казну затвора у трајању од 13 година.³⁴

Суштинска грешка која је довела до лишења живота З.Ђ. начињена је у тактици поступања приликом контроле лица и њиховом „извлачењу“ из возила, према чему је Р.М. једном руком отварао врата од возила, а у другој руци држао пиштољ са метком у цеви. У подзаконским актима полиције не постоје дефинисани стандарди поступања при примени полицијских овлашћења којима би се предвидели поступци полицијских службеника у различитим тактичким ситуацијама. Управо непостојање стандарда полицијског поступања при примени полицијских овлашћења оставља полицијским службеницима могућност да сами, сходно свом знању, искуству и обучености, у истим или сличним тактичким ситуацијама доносе одлуку о тактици поступања.³⁵

Други догађај такође се односи на употребу ватреног оружја од стране Интервентне јединице Полицијске управе Београд, при чему је,

³¹ Р.М. је у једној руци држао пиштољ са метком у цеви.

³² Непотребне штетне последице које су наступиле неконтролисаним пуцњем из службеног пиштоља ОСЛ М. Р., у Београду, приликом интервенције над прекршиоцима, би морале бити више него довољан разлог за квалитетну анализу укупног простора примене овлашћења, а посебно овлашћења у виду употребе средстава принуде. Ништа мање нису битни ни други догађаји у којима су повређени полицијски службеници или грађани, а у вези су са употребом ватреног оружја – самоповређивање, извршена кривична дела (Арлов, Јанковић, 2011:12).

³³ Извор: www.blic.rs (доступан 15. 12. 2010. године).

³⁴ Извор: www.blic.rs (доступан 31. 5. 2011. године).

³⁵ О поступцима полицијског службеника пре приступања легитимисању са превентивним коришћењем ватреног оружја, о доношењу одлуке и утврђивању тактике легитимисања и поступку приликом легитимисања са превентивним коришћењем ватреног оружја видети (Војиновић, 1996:418).

након спроведеног поступка, оцењено да је ватрено оружје употребљено у складу са законским одредбама.³⁶

У Београду, 4. априла 2010. године, нешто пре поноћи, дежурна служба Полицијске управе за град Београд обавештена је да се у путничком возилу марке „опел астра“, такси удружења „Национални такси“, поред возача таксија налази и једно лице за које се сумња да је наоружано и да је из пиштоља пуцало на Новом Београду, код старог „Меркатора“. Претпостављало се да је возач таксија под претњом ватреним оружјем возио наоружано лице по Београду.

У Заплањској улици полицијски службеници су успели да зауставе такси возило. Возач таксија успео је да изађе из заустављеног возила, у коме је остало НН лице које је код себе имало аутоматски пиштољ, тзв. „шкорпион“, и бомбу са које је скинуо сигурносни осигурач. НН лице је из возила у ваздух испалило неколико хитаца, након чега је кренуо да излази из возила, са пиштољем упереним у правцу полицијских службеника. У циљу одбијања непосредног напада којим је живот полицијских службеника био доведен у непосредну опасност, један полицијски службеник Интервентне јединице испалио је хитац из ватреног оружја у правцу НН лица. НН лице бива погођено, услед чега је пало на тло, испустивши бомбу из које је претходно извађен сигурносни осигурач, након чега је дошло до детонације. Приликом увиђаја код лица је око струка пронађен експлозив са ручно израђеним електронским детонаторима.

Живот полицијских службеника доведен је у непосредну опасност од стране нападача када је нападач из возила изашао са бомбом и пиштољем у руци упереним у правцу полицијских службеника. У овом случају било је апсолутно нужно да се употреби ватрено оружје због постојања непосредне опасности по живот полицијских службеника, која се није могла отклонити другим средствима принуде.³⁷

Закључак

Правни основ за употребу ватреног оружја од стране полицијских службеника у нашем праву нормиран је у члану 100 Закона о полицији. У овом члану наведено је пет основа за употребу ватреног оружја, који су детаљније образложени у члановима 101-109 Закона о полицији. Ватрено оружје може се употребити ако је испуњен било који од пет услова из тачке 1 до 5 члана 100 Закона о полицији, уз испуњење два општа услова која гласе: 1) да се употребом других средстава принуде не

³⁶ Комисија формирана за оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде дала је мишљење да је ватрено оружје употребљено у складу са законом. Надлежни јавни тужилац није захтевао предузимање мера кривичне одговорности према полицијском службенику који је употребио ватрено оружје.

³⁷ Поступак сваке контроле оправданости и правилности употребе средстава принуде састоји се из неколико степена. О контроли употребе средстава принуде видети (Јанковић, 2009).

може постићи резултат у извршењу задатка, и 2) када је апсолутно нужно да се изврши задатак из тачки 1. до 5. члана 100. Закона о полицији и *један посебан услов* који се односи на постојање непосредне опасности по живот приликом извршења задатака.

Мишљења смо да овакво одређење основа за употребу ватреног оружја није прецизно одређење, због чега се оставља простор за различита тумачења основа за употребу ватреног оружја од стране полицијских службеника који примењују средства принуде, што се може негативно одразити у полицијској пракси. Како би се садржина члана 100 поједноставила неопходно је изменама Закона о полицији прецизније уредити основ за употребу ватреног оружја ради елиминисања било каквог простора за различита тумачења. Аутори рада предлажу да се, уместо постојећих (пет) основа за употребу ватреног оружја, нормира један услов који би гласио: *Овлашћено службено лице при обављању службеног задатка може употребити ватрено оружје само ако употребом других средстава принуде не може да заштити свој живот и живот других, због постојања непосредне опасности по живот.*³⁸

У циљу ефикаснијег поступања полиције у примени полицијских овлашћења потребно је полицијске службенике у ПУ додатно едуковати о правним основама и начинима примене ових овлашћења, што се може спровести путем проблемске наставе у организационим јединицама полиције. Само добро обучен и едукован полицајац може у делићу секунде да правилно поступи у конкретној ситуацији, а да такво поступање буде у складу са законом.³⁹

Једно од могућих решења за унапређење ефикасности и законитости поступања полиције у примени полицијских овлашћења јесте да се у полицијским управама систематизују посебне организационе јединице (одељења, одсеци или групе) за едукацију и обуку полиције.⁴⁰ Полицијски службеници у овим организационим јединицама би додатно едуко-

³⁸ Слична су размишљања и других аутора о правном основу за употребу ватреног оружја, виде ти (Милетић, Илић, 2011).

³⁹ Код едукације доминира усвајање теоријских знања – иде се у „ширину“. Заступљено је и учење практичних вештина, али се подразумева да ће потпуније овладавање тим вештинама бити накнадни задатак. Реализује се кроз средње, више и високе школе и спроводе је лица са одговарајућом високом стручном спремом, а на вишим нивоима неопходно је и поседовање академских звања. Код обуке доминира учење конкретних практичних вештина – тежи се специјализацији. Обука се реализује кроз курсеве и сличне методе (саветовања, семинаре и сл.) и изводи се, по правилу, од стране старијих, искусних полицајаца – тражи се уже стручно знање и искуство, а не висока стручна спрема или академска звања.

⁴⁰ Обавезну или проблемску наставу у полицијским управама реализују официри који су обучени за извођење наставе користећи савремена наставна средства и методе. Међутим, како су они, по правилу, распоређени на оперативна радна места, услед извршавања својих редовних задатака и постизања задовољавајућих месечних резултата рада, они најчешће немају времена за свеобухватно сагледавање образовне потребе, као и за квалитетну припрему и реализацију претходно наведених облика едукације. То за последицу има да се оваквом едукацијом задовољава форма, а о њеним стварним ефектима се не води много рачуна.

вали, али и практично увежбавали, полицијске службенике у примени полицијских овлашћења, уз периодичне симулације одређених проблемских ситуација, посебно оних које захтевају превентивно коришћење и употребу ватреног оружја. Свакодневно праћење и анализа догађаја у нашој полицијској пракси, у којима је полиција поступала и употребила средства принуде, мора заузимати значајно место у раду. Пример Р.М., али и други случајеви из наше праксе (нпр. убиство полицијског службеника у Тутину⁴¹), указују да је потребна стална едукација и обука полицијских службеника за законито и ефикасно извршавање редовних послова и задатака.

У циљу јединственог поступања свих полицијских службеника при примени полицијских овлашћења потребно је одговарајућим подзаконским актима стандардизовати полицијско поступање. Непостојање стандарда у примени полицијских овлашћења, оставља могућност полицијским службеницима да у истим или сличним ситуацијама поступају различито (нпр. у истим ситуацијама примењују различита овлашћења).⁴² У сагледавању овог проблема треба користити искуства других држава, нпр. САД-а, Енглеске, Немачке и др. У тим државама постоје посебне организационе јединице за дефинисање најбољих примера праксе на основу којих се изграђује унутрашњи систем квалитета и стандарди поступања. Тако је у САД-у процес акредитације у оквиру полиције почео да се примењује далеке 1979. године (Симоновић, 2011:17,18).

У циљу ефикаснијег поступања и контроле рада интервентних патрола, у свим полицијским управама препоручујемо њихово опремање

⁴¹ У марту 2010. године Ф.М. је у току довођења у полицијску станицу Тутин док је седео сам на задњем седишту службеног возила искористио непажњу полицијских службеника који су седели на предњим седиштима и из футроле једног полицијског службеника извукао пиштољ и лишио живота полицијског службеника Ж.З. Извор: [http:// www.blic.rs](http://www.blic.rs) (доступан 05.03.2010. године).

⁴² Мисија ОЕБС-а у 2010 години извршила је евалуацију рада Центра за основну полицијску обуку у Сремској Каменици, на основу чега је дала одређене препоруке за даљи развој Центра и практичне обуке. Једна препорука односила се на стандардизацију полицијског поступања. У препоруци која се односи на стандардизацију полицијског поступања, наводи се да у подзаконским актима која се односе на примену полицијских овлашћења, нема прописаних правила или стандарда поступања у примени полицијских овлашћења. Управо то јесте један од разлога нетактичног поступања, неправилне и незаконите примене полицијских овлашћења током полицијских интервенција. Стандарди полицијског поступања дефинисани су исувише уопштено постојећим правним прописима што оставља простор за недоследности и произвољна тумачења у извођењу конкретних полицијских радњи током интервенција. У циљу усаглашавања и дефинисања стандарда поступања неопходно је успостављање адекватног механизма којим би се дошло до јасних дефиниција и описа оперативно-тактичких поступања у различитим линијама/областима полицијског посла.-*Материјал ОЕБС-а о извршеној евалуацији рада Центра за основну полицијску обуку у Сремској Каменици.*

уређајима за аудио-видео документовање рада полицијске патроле (АВД уређаји) који се већ користи у полицијској пракси широм света.⁴³

Литература:

1. Арлов, Д., (2011). *Компетенције овлашћених службених лица полиције као позитиван исход квалитетне едукације*, У: Зборник радова „Дани Арчибалда Рајса“, Београд, стр. 77-88.
2. Арлов, Д., Јанковић, Р., (2011). *Руковање службеним пиштољем, без бојевих гађања, у функцији вишег нивоа стручне оспособљености*. Рад је презентован на међународном научном скупу: International scientific conference, security in the post-conflict (western) balkans: transition and challenges faced by the Republic Macedonia, Охрид, објављен у књизи апстракта, стр. 12, <http://www.fb.uklo.edu.mk/>.
3. Арлов, Д., (2010). *Активни отпор учесника у саобраћају као основ за примену полицијских овлашћења*, У: Зборник радова „Унапређење полицијских послова безбедности саобраћаја“, Београд, стр. 153-159.
4. Војиновић, М., (1996). *Превентивно коришћење ватреног оружја приликом легитимисања*, Безбедност, год. 38, бр. 4, стр. 413-422.
5. Јанковић, Б., (2009). *Контрола употребе средстава принуде у полицији Републике Србије*, Безбедност, год. 51, бр. 3, стр. 218-230.
6. Јовашевић, Д., (2007). *Нужна одбрана и крајња нужда*, Правни факултет, Ниш.
7. Лазаревић, Љ., (2006). *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд.
8. Милетић, С., Илић, В., (2011). *The analysis of the legal grounds for the police use of firearms*, У: Зборник радова „Дани Арчибалда Рајса“, Београд, стр. 493-503.
9. Милетић, С., (2009). *Коментар Закона о полицији*, Службени гласник, Београд.
10. Милосављевић, Б., (1997). *Наука о полицији*, Полицијска академија, Београд.
11. Никач, Ж., Јоксимовић, Д., (2008). *Средства принуде – нова законска решења МУП-а Републике Србије*, Безбедност, год. 50, бр. 1-2, стр. 89-119.

⁴³ Након употребе ватреног оружја од стране М. Р. (пример који је изнет у раду) један део возила Интервентне јединице ПУ Београд опремљен је АВД уређајима. АВД уређај можемо дефинисати као уређај за снимање аудио и видео садржаја, инсталиран у полицијском патролном возилу са циљем документовања дешавања у и око полицијског возила. Стандардни АВД уређај састоји се од камере, бежичног микрофона који на себи носи полицијски службеник, уређај за снимање и панела са командама за руковање уређајем и ЛЦД екраном.

12. Симоновић, Б., (2011). *Истраживање ставова припадника криминалистичке полиције МУП-а Републике Србије о стратешком приступу сузбијању криминала*, Безбедност, год. 53, бр. 1, стр. 5-28.
13. Томановић, М., (1995). *Нужна одбрана и крајња нужда*, Службени гласник, Београд,
14. Шантек, М., (2005). *О увјетима за употребу ватреног оружја*, Полиција и сигурност, бр. 1-6, стр. 159-190.
15. *Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода*, Службени лист СРЈ, Међународни уговори, бр. 9/2003.
16. *Закон о полицији Републике Србије*, Службени гласник РС, бр. 101/05.
17. *Закон о полицији Републике Црне Горе*, <http://www.upravapolicije.com/> доступан 10. 6. 2011. године.
18. *Закон о полицијским службеницима Републике Српске*, <http://www.mup.vladars.net> доступан 10. 6. 2011. године.
19. *Закон о полицијским пословима и овластима*, <http://www.mup.hr> доступан 10. 6. 2011. године.
20. *Закон о полицији Републике Словеније*, <http://www.policija.si> доступан 10. 6. 2011. године.
21. *Кривични законик*, Службени гласник РС, бр. 85/05-испр., 107/05-испр., 72/09 и 111/09.
22. *Правилник о наоружању овлашћених службених лица и радника на одређеним дужностима*, Службени гласник РС, бр. 90790, 60/94, 1/97 и 31/05.
23. *Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде*, Службени гласник РС, бр. 19/07.
24. Материјал ОЕБС-а о извршеној евалуацији рада Центра за основну полицијску обуку у Сремској Каменици, (2010).

Direct Danger to Life as Specific Condition for Use of Firearm

Abstract: *Police officers of Ministry of the Interior affairs, while doing police work, are authorized in the name of the law, to use means of force, including firearm. Firearm can be used if the two cumulative requirements are fulfilled: 1. that the use of other means of force can not achieve a result in the execution of assignment and 2. when is absolutely necessary execution of the assignment from point 1. to 5. article 100. Law on police and also one special requirement which is related to the existence of imminent danger to life during the execution of the assignment.*

Considering that the term of imminent danger to life is not defined in the Law on police and other bylaws, our goal in this paper is to define this term, and to name and explain the conditions, without which there would be no imminent danger to life and the conditions that must be fulfilled in order to eliminate the danger.

This paper analyzes the legal basis for the use of firearms from the section 100 Law on police, and defines the imminent danger as a special condition for the use of firearms and specifies the conditions which create and eliminate an immediate danger. The paper is also an analysis of two incidents in which firearms were used by police officers of the MUP of Serbia, and in the concluding remarks were given suggestions for improving police conduct in using police authorizations.

Key words: *police officer, firearm, Law on police, imminent danger to life, protection of life.*